

De oorlog beëindigen met een onderhandelde vrede: Een voorstel van Detente Now

Detente Nu 12 september 2023

De in Berlijn gevestigde vredesbeweging Detente Now heeft een onderhandelingsvoorstel gepubliceerd, geschreven door Professor Dr. Peter Brandt, Professor Dr. Hajo Funke, Generaal (b.d.) Harald Kujat en Professor Dr. h. c. Horst Teltschik.

Legitieme zelfverdediging en het streven naar een rechtvaardige en duurzame vrede zijn niet met elkaar in tegenspraak

Sinds het begin van de Russische aanvalsoorlog op 24 februari 2022 voert Oekraïne een legitieme verdedigingsoorlog waarin zijn voortbestaan als staat, zijn nationale onafhankelijkheid en veiligheid op het spel staan. Deze uitspraak is waar ongeacht de democratische en rechtsstatelijke kwaliteit en de constitutionele realiteit, ook ongeacht de veel gecompliceerdere antecedenten en de al even gecompliceerde mondiale politieke context van de oorlog.

De legitimiteit van gewapende zelfverdediging op basis van artikel 51 van het VN-Handvest ontslaat de regering in Kiev en de staten die haar steunen echter niet van de verplichting om - niet in de laatste plaats tegenover hun eigen bevolking - redelijkheid te betrachten, niet toe te geven aan de toename van geweld en vernietiging en het bereiken van een rechtvaardige en duurzame vrede politiek te bevorderen. Zelfs tijdens de oorlog - en vooral tijdens de oorlog - mogen de voortdurende inspanningen om een diplomatieke oplossing te vinden niet afnemen.

Dit geldt evenzeer voor indirect betrokkenen, waaronder de Bondsrepubliek Duitsland, die zelfs in het bijzonder verplicht is door de vredesverplichting van de grondwet. Bovendien stemde de Bondsregering op 2 maart 2022, enkele dagen na het begin van de Russische aanval, in met een door Oekraïne ingediende en door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties aangenomen resolutie waarin werd opgeroepen tot een "vreedzame oplossing van het conflict tussen de Russische Federatie en Oekraïne door middel van politieke dialoog, onderhandelingen, bemiddeling en andere vreedzame middelen". Op 23 februari 2023 riep een andere VN-resolutie de lidstaten en internationale organisaties op om "hun steun te verdubbelen voor diplomatieke inspanningen om een alomvattende, rechtvaardige en duurzame vrede in Oekraïne te bereiken". Deze toezegging geldt ook voor de Oekraïense regering, die onderhandelingen met Rusland blijft afwijzen.

Oekraïne heeft tot nu toe weerstand geboden aan de Russische aanvalsoorlog dankzij de uitgebreide steun van het Westen. De beslissing over de uitgaven die gedaan moeten worden om de oorlog tegen alle rede in en ondanks de onhaalbaarheid van de politieke doelen voort te zetten, mag op de lange termijn echter niet alleen aan de Oekraïense regering worden overgelaten. De voortdurende intensivering van de oorlogsvoering heeft al geleid tot een groot aantal gesneuvelde soldaten en omgekomen Oekraïense burgers en tot de uitgebreide vernietiging van infrastructuur. Hoe langer de oorlog duurt, hoe groter de Oekraïense verliezen en de verwoesting van het land zullen worden, en hoe moeilijker het zal zijn om via onderhandelingen een rechtvaardige en duurzame vrede te bereiken die ook veiligheid biedt aan de staten die aan Oekraïne grenzen. Er dreigt al een verdere escalatie door te verwachten offensieven van Russische troepen, in de strijd om Odessa en door het conflict dat opnieuw is uitgebroken over de Oekraïense graanexport.

Sinds 4 juni 2023 proberen de Oekraïense troepen door de sterk verspringende Russische verdedigingsposities heen te breken en de landbrug tussen Rusland en de Krim te blokkeren om de Russische troepen af te snijden van het logistieke knooppunt van de Krim. De Oekraïense strijdkrachten lijden grote verliezen aan manschappen en (westers) materieel in de gevechten, zonder tot nu toe een groot succes te boeken.

Als het offensief mislukt, valt te verwachten dat Oekraïne zal eisen dat Westerse soldaten Westerse wapens volgen. Want zelfs de geplande westerse wapenleveranties kunnen de enorme personeelsverliezen van de Oekraïense strijdkrachten niet compenseren. Rusland daarentegen heeft nog niet de massa van zijn actieve gevechtstroepen ingezet. Daarom kan worden aangenomen dat Rusland na verdere Oekraïense verliezen in tegenaanvallen zal overgaan tot het veiligstellen van de geannexeerde gebieden en zo het doel van de "speciale militaire operatie" zal bereiken.

Niemand kan deze oorlog winnen

Het is al enige tijd duidelijk dat noch Rusland noch Oekraïne deze oorlog kan winnen, omdat geen van beide de politieke doelen zal bereiken waarvoor ze deze oorlog voeren. Oekraïne kan Rusland militair niet verslaan, zelfs niet met westerse steun in de vorm van wapen- en munitievoorraden en de training van Oekraïense soldaten. Zelfs de levering van "wonderwapens", waar leken keer op keer om vragen, is niet de gehoopte "gamechanger" die de strategische situatie in het voordeel van Oekraïne zou kunnen veranderen. Tegelijkertijd is er echter een toenemend risico op escalatie naar het "uiterste", een militair conflict tussen de NAVO en Rusland, met het reële gevaar van een kernoorlog die beperkt blijft tot het Europese continent, hoewel de VS en Rusland dit willen vermijden.

Op deze ontwikkeling moet niet worden gewacht. Want het zou vooral in het belang van Oekraïne zijn om zo snel mogelijk een staakt-het-vuren na te streven, dat de deur zou openen voor vredesonderhandelingen. Het is ook in het belang van de Europese staten, die Oekraïne onvoorwaardelijk steunen, maar zonder een duidelijke strategie. Want door de toenemende uitputting van de Oekraïense strijdkrachten neemt het risico toe dat de oorlog in Oekraïne escaleert in een Europese oorlog om Oekraïne.

Oekraïne vergroot dit risico door steeds meer aanvallen uit te voeren op de strategische infrastructuur van Rusland met steun van het Westen, zoals tegen de strategische nucleaire basis Engels bij Saratov op 26 december 2022 of de brug van Kerch. Bovendien zou het Westen zich gedwongen kunnen voelen om een verpletterende militaire nederlaag van Oekraïne te voorkomen door actief in te grijpen. Het besef groeit dat dit een reëel gevaar is.

Is het mogelijk om met Poetin te onderhandelen?

Tot nu toe is er geen bewijs dat het politieke doel van de "speciale militaire operatie" is om heel Oekraïne te veroveren en te bezetten en dat Rusland van plan is om daarna NAVO-staten aan te vallen. Er is ook geen bewijs dat Rusland en de VS voorbereidingen treffen voor deze eventualiteit. Vanuit militair oogpunt kan echter niet volledig worden uitgesloten dat Russische troepen van plan zijn gebieden ten westen van de Dnjepr te veroveren, omdat ze de bruggen over de rivier nog niet hebben vernietigd, hoewel dit in de huidige

constellatie van groot voordeel zou zijn. Poetin weerlegt met kracht dat hij - zoals vaak wordt beweerd - het imperialistische doel nastreeft om de Sovjet-Unie te herstellen: "Wie de Sovjet-Unie niet mist heeft geen hart, wie haar terug wil heeft geen hersenen."

Poetin was bereid om met Oekraïne te onderhandelen en is dat zeker nog steeds - altijd op voorwaarde dat de andere kant - de Amerikaanse, Oekraïense en westerse kant - ook wil onderhandelen. Poetin heeft in dit verband verschillende positieve verklaringen afgelegd. Bijvoorbeeld naar aanleiding van de verklaring over de gedeeltelijke mobilisatie op 21 september 2022: "Dit is wat ik vandaag voor het eerst openbaar wil maken. Na het begin van de speciale militaire operatie, met name na de besprekingen in Istanbul, hebben vertegenwoordigers van Kiev vrij positief gereageerd op onze voorstellen. [...] Maar een vreedzame regeling kwam het Westen duidelijk niet goed uit en daarom kreeg Kiev, nadat bepaalde compromissen waren gecoördineerd, feitelijk de opdracht om al deze overeenkomsten te vernietigen."

Ook op 30 september 2022, in de verklaring over de annexatie van de vier regio's: "We roepen het regime in Kiev op om het vuur en alle vijandelijkheden onmiddellijk te staken; een einde te maken aan de oorlog die het in 2014 heeft ontketend en terug te keren naar de onderhandelingstafel. We zijn hier klaar voor, zoals we meer dan eens hebben gezegd."

Op 17 juni 2023 zei Poetin tegen de Afrikaanse vredesdelegatie: "We staan open voor een constructieve dialoog met iedereen die vrede wil, gebaseerd op de principes van rechtvaardigheid en rekening houdend met de legitieme belangen van de verschillende partijen. "Bij deze gelegenheid toonde Poetin demonstratief een geparafeerde kopie van het ontwerpverdrag van de onderhandelingen in Istanbul.

De "Welt" schreef in een gedetailleerd hoofdartikel op 23 juni 2023 dat de Russische media ook over onderhandelingen spraken; men kan aannemen dat dit met de goedkeuring van het Kremlin gebeurde. Het Afrikaanse initiatief werd op grote schaal opgepikt en positief becommentarieerd in de Russische berichtgeving ter gelegenheid van de Russisch-Afrikaanse top. Het staatspersbureau RIA publiceerde een commentaar waarin de vorige mislukte vredesinitiatieven werden betreurd. Hoofdredactrice Margarita Simonjan, die eerder had opgeroepen tot een harder optreden van het Russische leger, pleitte voor een staakt-het-vuren en een gedemilitariseerde zone, beveiligd door VN-vredeshandhavers. Het was goed om nu een einde te maken aan het bloedvergieten. De Oekraïners zouden dan zelf in een referendum moeten stemmen bij welk land ze willen horen. "Hebben we gebieden nodig die niet bij ons willen wonen? Daar ben ik niet zeker van. Om de een of andere reden lijkt het mij dat de president ze ook niet nodig heeft," zei Simonjan.

De oorlog had voorkomen kunnen worden als het Westen een neutrale status voor Oekraïne had geaccepteerd - waartoe Selenkskij aanvankelijk best bereid was - het NAVO-lidmaatschap had afgezworen en het Minsk II-akkoord voor minderheidsrechten voor de Russischtalige bevolking had gehandhaafd. De oorlog had begin april 2022 kunnen eindigen als het Westen de onderhandelingen in Istanbul had laten afronden. Het is nu opnieuw, en mogelijk voor de laatste keer, de verantwoordelijkheid van het "collectieve Westen" en vooral de VS om de koers uit te zetten naar een staakt-het-vuren en vredesonderhandelingen.

Er moet een uitweg uit het gevaar worden gevonden

Keizerlijke rivaliteit, nationale arrogantie en onwetendheid veroorzaakten de Eerste Wereldoorlog, die de oerramp van de 20e eeuw wordt genoemd. De oorlog in Oekraïne mag niet de oerramp van de 21e eeuw worden! De toenemende Europeanisering van het conflict dreigt af te glijden naar een grote oorlog tussen Rusland en de NAVO, wat geen van beide partijen wil en, gezien de acute dreiging van een nucleaire catastrofe in zo'n geval, ook niet kan willen. Daarom is het dringend noodzakelijk om de escalatie een halt toe te roepen voordat deze een eigen dynamiek ontwikkelt die niet langer politiek gecontroleerd kan worden.

Het is nu aan de Europese staten en de Europese Unie, wier wereldwijde politieke gewicht voortdurend afneemt in de oorlog en door de oorlog, om al hun inspanningen te richten op het herstel van een stabiele vrede op het continent en zo een grote Europese oorlog te voorkomen. Om dit te voorkomen is de inzet nodig van leidende Europese politici, namelijk de Franse president en de Duitse bondskanselier in een gezamenlijke inspanning en in coördinatie met de Amerikaanse en Turkse presidenten, nu er nog tijd is en het "point of no return", waarnaar Jürgen Habermas op indrukwekkende wijze heeft verwezen, nog niet is gepasseerd.

Vrede is mogelijk - een uitweg uit het gevaar

Standpunten van de strijdende partijen:

Oekraïne:

Onderhandelingen pas na terugtrekking van de Russische troepen van het Oekraïense grondgebied of na de bevrijding van alle door Rusland bezette gebieden.

Verplichting van Rusland om de kosten van wederopbouw te dragen.

Veroordeling van het Russische leiderschap dat verantwoordelijk is voor de aanval.

NAVO-lidmaatschap na afloop van de oorlog.

Veiligheidsgaranties door staten die door Oekraïne zijn aangewezen.

Rusland:

Geconsolideerde neutraliteit van Oekraïne - geen NAVO-lidmaatschap.

Geen stationering van Amerikaanse en andere NAVO-troepen op Oekraïens grondgebied.

Erkenning van de regio's Donetsk, Luhansk, Kherson en Zaporizhzhya als Russisch grondgebied.

Plafonds voor de Oekraïense strijdkrachten als geheel en voor de strijdkrachten.

Onderhandelingen over wapenbeheersing met de VS/NAVO, met name over verificatiemechanismen voor het ballistische raketafweersysteem/BMDS van de NAVO in Polen en Roemenië.

Beide strijdende partijen hebben voorwaarden gesteld voor het begin van de onderhandelingen na de terugtrekking van Oekraïne uit de overeenkomsten van Istanbul, en de Oekraïense president heeft de onderhandelingen zelfs per decreet verboden. Beide partijen hebben ook eisen gesteld aan de resultaten van de onderhandelingen die op deze manier niet gerealiseerd kunnen worden. Daarom zou bereikt moeten worden dat eerst alle voorwaarden voor het begin van de onderhandelingen vervallen.

De Chinese position paper biedt een redelijke benadering. Het roept op tot "hervatting van de vredesbesprekingen [...] hervatting van de onderhandelingen".

De VS kunnen een belangrijke rol spelen bij het tot stand brengen van onderhandelingen. De VS moeten druk uitoefenen op de Oekraïense president om te onderhandelen. Daarnaast moeten zij (en de NAVO) bereid zijn tot wapenbeheersingsonderhandelingen, met inbegrip van vertrouwenwekkende militaire maatregelen.

Fase I - Wapenstilstand

1. De VN-Veiligheidsraad

- stelt overeenkomstig artikel 24, lid 1, van het VN-Handvest een tijdschema en een planning vast voor een staakt-het-vuren en voor onderhandelingen om een einde te maken aan de Oekraïense oorlog en de vrede te herstellen, in overeenstemming met de primaire verantwoordelijkheid die zijn leden hem hebben toebedeeld voor de handhaving van de internationale vrede en veiligheid,

- besluit tot een algemeen en alomvattend staakt-het-vuren tussen de strijdende partijen, Rusland en Oekraïne, met ingang van "dag X". Het staakt-het-vuren geldt zonder uitzondering en zonder enige beperking of speciale regeling, ongeacht de inzet van de strijdkrachten en wapensystemen van de strijdende partijen, en wordt op algemene en alomvattende wijze op bindende wijze ten uitvoer gelegd,

- belast een Hoge Commissaris voor Vrede en Veiligheid in Oekraïne met de politieke verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het tijdschema en de planning en van alle maatregelen waartoe de VN-Veiligheidsraad in dit verband heeft besloten,

- besluit tot de inzet van een VN-vredesmacht overeenkomstig hoofdstuk VII van het VN-Handvest, belast met de naleving en handhaving van het staakt-het-vuren en de tussen de partijen bij het conflict overeengekomen veiligheids- en militaire maatregelen.

2. De partijen bij het conflict staken alle vijandelijkheden op de door de VN-Veiligheidsraad vastgestelde datum ("Dag X").

3. Vanaf die datum worden geen wapens en munitie meer aan Oekraïne geleverd. Rusland staakt ook de levering van wapens en munitie aan zijn strijdkrachten in het sinds 24 februari 2022 bezette gebied en op de Krim.

4. Alle onregelmatige buitenlandse troepen, militaire adviseurs en inlichtingendiensten van beide strijdende partijen zullen van het Oekraïense grondgebied worden teruggetrokken op dag X +10.

Fase II - Vredesonderhandelingen

1. De vredesonderhandelingen beginnen op dag X +15 onder voorzitterschap van de secretaris-generaal van de VN en/of de Hoge Commissaris van de VN voor vrede en veiligheid in Oekraïne op het hoofdkwartier van de VN in Genève.

2. Beide partijen bij het conflict bevestigen opnieuw dat zij vastbesloten zijn de onderhandelingen te voeren met het vaste voornemen een einde te maken aan de oorlog en te streven naar een duurzame, vreedzame regeling van alle geschilpunten. Zij zijn voornemens rekening te houden met de brieven van Rusland aan de Verenigde Staten en de NAVO van 17 december 2021, voor zover deze relevant zijn voor de bilaterale onderhandelingen, en met de standpuntnota van Oekraïne voor de onderhandelingen van 29 maart 2022, en voort te bouwen op de resultaten van de onderhandelingen van Istanbul.

3. Elementen van een via onderhandelingen tot stand gekomen regeling:

a) De partijen in het conflict

- beschouwen elkaar in de toekomst niet als tegenstanders en verbinden zich ertoe terug te keren naar de beginselen van gelijke en ondeelbare veiligheid,

- verbinden zich ertoe af te zien van dreiging met en gebruik van geweld

- zich verbinden tot transparantie in hun militaire planning en oefeningen en tot een grotere voorspelbaarheid van hun militaire en politieke acties,

- aanvaarden de inzet van een VN-vredesmacht op Oekraïens grondgebied in een zone van 50 km breed tot aan de Russische grens, met inbegrip van de regio's Donetsk, Luhansk, Zaporizhzhya en Kherson binnen hun bestuurlijke grenzen,

- verbinden zich ertoe alle geschillen zonder gebruik van geweld op te lossen door bemiddeling van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties of, indien nodig, door de garanderende staten. Het recht van Oekraïne op individuele en collectieve zelfverdediging krachtens artikel 51 van het VN-Handvest blijft onverlet.

b) Rusland

- trekt zijn strijdkrachten op het grondgebied van Oekraïne terug tot de status van 23 februari 2022,

- trekt zijn strijdkrachten op zijn grondgebied terug uit de zone van 50 km van de Oekraïense grens, die sinds 24 februari 2022 in deze zone zijn ingezet.

c) Oekraïne

- trekt zijn strijdkrachten terug uit een 50 km brede zone tot aan de Russische grens, die de regio's Donetsk, Luhansk, Zaporizhzhya en Kherson omvat,

- verklaart zijn status als neutrale staat permanent en sluit zich niet aan bij een militair bondgenootschap, waaronder het Noord-Atlantisch Bondgenootschap. De soevereiniteit, territoriale integriteit en onafhankelijkheid van Oekraïne worden gewaarborgd door overeenkomstige toezeggingen van garanderende mogendheden. De garantieverplichtingen gelden niet voor de Krim en Donetsk, Luhansk, Zaporizhzhya en Kherson binnen de voormalige administratieve grenzen,

- ziet af van de ontwikkeling, het bezit en de inzet van kernwapens op zijn grondgebied,

- zal niet toestaan dat strijdkrachten van een vreemde mogendheid of militaire infrastructuur van die mogendheid permanent of tijdelijk op zijn grondgebied worden gestationeerd,

- staat geen oefeningen en manoeuvres van buitenlandse strijdkrachten op zijn grondgebied toe,

- zal binnen twee jaar de overeengekomen plafonds voor de Oekraïense strijdkrachten toepassen.

d) De problemen in verband met de Krim en Sevastopol worden binnen 15 jaar bilateraal via diplomatieke kanalen opgelost door af te zien van militair geweld.

e) De toekomstige status van de regio's Donetsk, Luhansk, Zaporizhzhya en Kherson zal tijdens de onderhandelingen wederzijds worden overeengekomen. Rusland zal de vluchtelingen laten terugkeren. Als de onderhandelingspartners hierover geen overeenstemming bereiken, zal de Hoge Commissaris voor Vrede en Veiligheid van de Verenigde Naties in Oekraïne binnen twee jaar na de inwerkingtreding van het vredesverdrag een referendum houden waarin de bevolking beslist over de toekomstige status. Oekraïense burgers die op 31.12.2021 permanente inwoners van deze regio's waren, mogen deelnemen. Rusland en Oekraïne verbinden zich ertoe het resultaat van het referendum te erkennen en in hun nationale wetgeving om te zetten tegen het einde van het jaar waarin het referendum plaatsvond. Voor de bevolking van de regio's die besluiten om in de Oekraïense statenbond te blijven, zal de Oekraïense regering de rechten van minderheden volgens Europese normen in de grondwet opnemen en deze uitvoeren voor het einde van het jaar waarin het referendum heeft plaatsgevonden (overeenkomstig het Akkoord van Minsk II).

f) Garantielanden die lid zijn van de Europese Unie zullen het lidmaatschap van Oekraïne bevorderen door de rechtsstaat en democratische hervormingen te steunen.

g) De wederopbouw van de Oekraïense economie en infrastructuur wordt bevorderd door middel van een internationale donorconferentie.

h) Beide partijen nemen deel aan en verlenen constructieve steun aan een Conferentie over veiligheid en samenwerking in Europa in CVSE-formaat met het doel een Europese veiligheids- en vredesorde tot stand te brengen. De conferentie vindt plaats binnen een jaar na de inwerkingtreding van het vredesverdrag.

i) Het Verdrag zal in werking treden zodra beide partijen en vijf garanderende staten het

Verdrag hebben ondertekend en, voor zover nodig, de parlementen van deze staten het hebben goedgekeurd, en Oekraïne zijn status als neutrale, onafhankelijke en niet-gebonden staat (zonder het doel van NAVO-lidmaatschap) heeft gecodificeerd door zijn grondwet te wijzigen.(19)

k) Eventuele vertragingen rechtvaardigen niet het verbreken van het staakt-het-vuren of het terugtrekken uit de tot nu toe bereikte overeenkomsten.

Fase III - Een Europese veiligheids- en vredesorde

Op de lange termijn kan alleen een Europese veiligheids- en vredesorde de veiligheid en vrijheid van Oekraïne garanderen, waarin Oekraïne en Rusland hun plaats hebben. Een Europese veiligheidsarchitectuur waarin de geostrategische positie van Oekraïne niet langer een sleutelrol speelt in de geopolitieke rivaliteit tussen de Verenigde Staten en Rusland. De manier om dit te bereiken is door middel van een conferentie in CVSE-formaat die voortbouwt op de grote vooruitgang die is geboekt in het "Handvest van Parijs" en deze verder ontwikkelt, rekening houdend met het huidige veiligheids- en strategische kader.

Gepubliceerd: 28/8/2023